

491.82

N241

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

STANFORD UNIVERSITY

LIBRARIES

STACKS

OCT 27 1966

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књига XIV, св. 4-5.

БЕОГРАД, 1965.

САДРЖАЈ

	Страна
1) М. Стевановић, Неке лексичко-стилске разлике, а не језичке варијанте	195—226.
2) Р. Бошковић: Белешке етимолошке и граматичке	227—234.
3) М. Павловић: Посесивни генитив и присвојни придев	235—238.
4) М. Стевановић: Значење и функције генитивне синтагме с предлогом <i>од</i>	239—262.
5) Радоје Симић: Једна група зависно-упитних реченица	263—271.
6) Берислав М. Николић: Вукова Писменица и Мразовићева Славенска граматика	272—273.
7) А. Пецо: Два фонетска лика једне посуђенице	274—283.
8) Проф. Др Александар Ђ. Костић: Проблем српскохрватске медицинске терминологије	284—291.
9) Илија Павићевић: Још о геолошкој терминологији	292—299.
10) Језичке поуке	300—307.
11) Регистар	309—327.

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Одговорни уредник академик др МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ
Секретар Уређивачког одбора др Берислав М. Николић

ЗНАЧЕЊЕ И ФУНКЦИЈЕ ГЕНИТИВНЕ СИНТАГМЕ С ПРЕДЛОГОМ ОД

1. Предлог *од* с генитивом употребљава се у већем броју служби него ма који од осталих предлога. А опште његово значење је, као и једно од основних значења падежа с којим се слаже, — аблативно. Али иако је и опште значење већине других предлога који у српскохрватском језику стоје уз генитив, одређеније или мање одређено, такође аблативно, ипак је о општем значењу предлога *од* као аблативном потребно говорити пре него о таквом значењу ма кога другог предлога јер је оно овде најуочљивије. На ово значење упућује и сама етимологија предлога *од*.

2. Предлог *од*, дакле, врло прецизно означава потицање, одвајање и удаљавање од појма с именом у генитиву, и то не с одређене, већ с било које стране тога појма. Зато се, управо, веза предлога *од* с генитивом може употребити, и употребљава се, као потпуни синоним са у свему истим значењем — за допуњу свих глагола уз које стоји аблативни генитив без предлога, као што су: *бојати се, илашати се, ослободити се, сјасати се, ситидети се, одрећи се, отпрестати се, чувати се* и сл. И када упоредимо примере са синтагмама које чине ови глаголи допуњени генитивом с предлогом *од*, као што су: *Сјасли су од сиротиње и њроја с њи и ову светињу обитиљ* (Ц. Кочић, Цје окупна дјела I, 16). — *Почеше се од нечег отпресати* (Исто, 274); *Покренемо живој нашег народа на један нов од свију болесни ослобођен њуш, њуш социјализма* (Књижевна република 1924); *Тренућно њосићжемо одрицање од живоја* (Бошњак—Филиповић, Антологија филозофских текстова 1954) итд. — и примере: *Ослободи нас на ња с њи и* (А. Шеноа, Сељачка буна, 52); *Боје се свакога грма* (Исто, 54). — *Ситићаше се речи којима ју је уверавао* (Л. Лазаревић,

Целокупна дела, 197). *Те се мораде одрећи царске службе* (П. Кочић, Цјелокупна дјела I, 121) — видимо да се у потпуно истом значењу, без икакве разлике ма и у нијанси, у овој функцији, дакле као прави синоним овој вези, употребљава и сам облик генитива, који се с овим значењем у другим службама без предлога никако не јавља.

3. Најједноставније је, и свакако најпростије за схватање аблативно значење одвајања и кретања од неког места, неког предмета, од било каквог појма, какво имамо у примерима:

Све бежи *од куће* (Л. Лазаревић, Целокупна дела I, 78). — Штета је било дете отргнути *од школе* (Исто, 116). — Дорат одскаче *од земље* (Исто, 328). — Мода полази *од ирсонице* (М. Глишић, Целокупна дела I, 145). — Пошао Швабо *од Бање Луке* (П. Кочић, Цјелокупна дјела I, 86). — Треперава се свјетлост одбија *од воде* (Исто, 103). Свако јутро отискиваше се благо *од Релиних њорова* (Исто, 319). Онда Феб уклони *од своје главе* сјајне зраке (В. Назор)*. — Онда *од њрси* извезени шарени појас отпаше (Маретић—Ившић, превод Хомера. — У том се часу *од гомиле* одјелио младић (Стј. Крањчевић, превод). — Главу сасвим окрете *од мене* (Л. Лазаревић, Целокупна дела, 154). — Не може *од ње* да се растане (Исто, 119). — Што *од суда* иде на мене се пише (П. Кочић, Цјелокупна дјела I, 112). — Као дим сам се одмотао *од жаршића* (Т. Ујевић). — Онда одломи *од главе* комад јечменог круха и напуни торбу (Вј. Калѐб).

4. а) Аблативно значење генитива с предлогом *од* на правоме своме месту имамо свугде где се овом предлошко-падежном везом означава било какво растављање, отклањање, осигуравање или узимање од кога или од чега:

Већ јутрос сам разрешен *од дужности* (Б. Нушић, Госпођа министарка, 214). — Вино испира зубе *од калодонића* (Т. Ујевић). — Нагињу мизантропији и лијече се *од човека*, *од злобе* и *од глудости* у природи (Матош). — Основа савеза

* Примери без ближе ознаке извора узети су из лексичке грађе за Речник Матице српске и Матице хрватске.

губи од *вриједности* све више (Нехајев). — Природни положај места осигурања од *изненадних најада* (Ј. Жујовић, Камено доба, 96). — Почеше децу задржавати од *школе* (Ј. Веселиновић, Сликe из сеоског живота III, 51). — Он је морао узети одсуство од *дужности* (С. Јовановић, Из наше историје и књижевности, 182). — За уздарје тражим од *шебе* вјерност љубави (Стј. Крешић, превод). — Унуци Хашимови женили су се само од *бегова* (Ђ. Сијарић, Зелен прстен на води, 129). — Узму Бишће од *каура* (П. Кочић, Цјелокупна дјела I, 368).

6. И извор сваког потицања које се означава управним глаголом, или се такав извор само подразумева на основу онога што се износи у дотичној реченици, означава се истим обликом зависног дела синтагме: *Од неба вам росило, од земље вам родило* (Вл. Назор). — *А одувек, ситално је боловао од њлућа* (В. Петровић, Времена и догађаји, 245). — *Није давао знака од себе* (И. Горан Ковачић). — *И онда мора свако да њиша од чега болује* (Б. Чиплић, Јаруга, 13). — *Знам ја да је њо веледушно од мене* (Стј. Крешић, превод). — *Научили смо од околине да нема милости* (М. Лалић, Лелејска гора, 39).

У значењу и нема никакве разлике између примера из ове и непосредно претходне тачке. Раскидање везе, растављање два појма једног од другог подједнако имамо у обе тачке. Али се у функцији унеколико осећа разлика између првих и ових других примера. У првима се означава одвајање од места, те у њима имамо и одредбену функцију, док је у другима ова предлошко-падежна веза у допунској функцији; појам у генитиву је даљи, неправи објекат управног глагола.

5. а) И место, лице или предмет од којег почиње пружање чега, почетна граница било каквог правца, означава се такође везом предлога од с генитивом имена дотичног појма:

Стаде мерити новог званичника од *главе* (М. Глишић, Целокупна дела I, 175). — Колале су здравице од *кајешана* до Буке (Исто, 113). — Јавља се елегантна и једноставна, од *јеште* до тјемена сваки педаљ дама (Матош). — Правила се цеста од *Бање Луке* до Јајца (П. Кочић, Цјелокупна дјела

I, 73). — Твоје науке *од истока* до запада нема (Исто, 96). — *Од једне глупости људске* до друге пут често траје столећима (Крлежа). — Такови иду *од руке* до руке разних духовних вођа (Књижевна република). — Шара зеленило разним прелазима боја *од жути* ка жутоцрвеној (Р. Домановић, Целокупна дела I, 187). — Нас старе офицере који служимо *од најнижег чина* треба послати на фронту (Љ. Јонке, превод).

б) Исто тако када се говори о каквом растојању, о каквој удаљености у било коме правцу, као и о месту које се одређује према чему другоме, име онога према чему се мери та удаљеност, односно према коме се узима дотична страна стоји у генитиву уз који долази предлог *од* :

На четвртм километру *од логора* сустигне их један карабинијер (С. Јаковљевић, Ликови у сенци, 202). — *Од уха мојег* далеко да су ти гласи (Маретић-Ивишић, превод Хомера). — Бојим се да сам врло далеко *од схваћања* да се нећемо разумјети (Стј. Крањчевић, превод). — Она за софром седе десно *од деди* (Л. Лазаревић, Целокупна дела, 170). — Ја сам му викао као да је на пушкетом *од мене* (Исто, 289). — За пружљај волова *од мене* пролетје зец (П. Кочић, Целокупна дјела I, 110). — На десној страни *од враћа* је сто (Исто, 165). — Застаде недалеко *од скућеног народа* (Исто, 257).

б. И почетак времена, односно име временског појма према коме се одређује какав временски размак, наравно, стоји опет у генитиву с предлогом *од* :

Суморност и несталност пратили су га још *од дејинства* (Љ. Ненадовић, Писма из Италије, 144). — Вриједјело је *од њамјивијека* уставно начело (Рад). — То се право *од дневнице* признавало сувласницима (Мјесечник, 1936). — *Од старина* је био обичај да младеж о манастирској слави тражи разоноде (Б. Чиплић, Јаруга, 14). — Гостите се и частите се по милој вољи — одсад, *од њеће уре* (др М. Богдановић, превод). — *Од времена* на вријеме показивао је своме сабесједнику (Ст. Крањчевић, превод). — Описују живот *од јушра* до мрака, *од рођења* до смрти (Исти).

7. Генитивом с предлогом *од* означава се и место на коме се врши радња. Такав случај имамо у примерима:

Већ заблиста сунце *од истока* (Л. Лазаревић, Целокупна дела, 120). — *Од њорова* залајаше пси (П. Кочић, Целокупна дјела I, 100). — С планине *од чобанских колиба* одјекују узвици (Исто, 142). — *Од Томина моста* пуче пушка (Исто, 211). — Пре неколико дана грмнуло је *од њрекооканске стране* (И. Секулић, Књижевност 1950, 66),

који очевидно значе: да је сунце блистало на истоку, да су код њорова залајали пси, итд., али је ту употребљена одредба у облику који означава одвајање (аблативни генитив с предлогом *од*) зато што је блистање сунца дошло до онога ко га је уочио пошав од места где се појавило, односно где изгледа да се налази, тј. од истока, да је исто тако и лајање паса морало поћи од места где се десило да би дошло до чула слуха онога ко је то лајање чуо.

8. Издвајање једнога појма између више других, боље рећи одвајање једног од више других појмова с којима се овај налазио, — у функцији допуне захтева везу предлога *од* и генитива имена појмова од којих се (између којих се) први појам било по чему издваја.

Ти си, оче, један *од најстаријих* овде (Л. Лазаревић, Целокупна дела, 112). — Био је један *од оних лепњих дана* (Исто, 151). — Једно *од њих* ношаше свећу (Исто, 160). — Пружи улазницу једном *од гостињу* (М. Глишић, Целокупна дела I, 46). — Упиташе неки *од њих* (Исто, 85). — Учитељ није *од оних старих* (Исто, 125). — Бацај све што имаш *од оружја* (П. Кочић, Целокупна дјела, I, 212).

9. а) У више досад прегледаних случајева генитив с предлогом *од* употребљава се у функцији глаголске одредбе (само у примерима из тач. 2. и 4. наша веза је у функцији допуне глагола, а у примерима из непосредно претходне тачке (8) допуна неке именске речи), дакле, у прилошкој функцији. Ту функцију има у случајевима где се овом везом означава простор или време. А свакако најизразитије прилошки карактер генитив с предлогом *од* има у служби за одређивање начина на који се врши оно што се казује реченицама, као што су:

Смеј се *од срца* како би се ја *од срца* заплакао (Л. Лазаревић, Целокупна дела, 21). — Али им то није ишло *од руке* (Исто, 447). — Све се ради као *од беде* (М. Глишић, Целокупна дела I, 158). — Лако је било када се *од аршина* судило (П. Кочић, Цјелокупна дјела I, 119). — Посао не иде право *од руке* (Нехајев). — Гледала га како *од ока* процењује даске и опеке (Торбарина, превод). — Којега бози *од свег* љубише *срца* (Маретић-Ившић, превод Хомера). — *Од интереса* је напоменути да данских насељеника нема више од 200 (М. Петровић, Кроз поларну област, 137). — Вуку уже само *од беде* онако (Б. Чиплић, Дивље јато, 6).

А у оваквим се случајевима и надаље преносило основно значење, тако да каткад долази до потпуне измене његове, као у примеру са сложеним прилогом *ошћирлике* (некадашње *од њрилке*). Ипак се у другим случајевима, где се још чувају посебни облици предлога и генитива уз који предлог стоји, може разумети аблативни карактер ове предлошко-падежне везе. Није, рецимо, тешко схватити да у *смејати се од срца* — *смех* долази *од срца*, па је зато и употребљен овај аблативни облик; *иде од руке* или *идолази од руке* каже се за нешто што се са успехом ради зато што се подразумева, или се бар подразумевало, да се руком само може успешно радити, хтело се рећи: да је све што иде од руке — успешно.

б) Начинску одредбу имамо у изразима типа: *од главе до њеиће*, *од немила до недрага*, *од случаја до случаја*, *од времена до времена* (Стајала је на бријегу обучена у моје одијело *од главе до њеиће* — Назор; *Пошћен је од главе до њеиће* — др М. Богдановић, превод; *Тумарам двије године од немила до недрага* — Књижевни хоризонти 1936; *Није никад имао залихе конзерви него их је добивао од случаја до случаја* — Љ. Јонке, превод), у којима предлог *од* с генитивом, сасвим је јасно, означава почетну границу, а цели изрази значе: *скроз*, *иошћуно*, *иовремено* и штогод слично.

10. а) Када хоће да се значи да какво стање, односно расположење, а ређе и радња, потиче од неког појма као у з р о к а, онда се и име дотичног појма употребљава у облику генитива с предлогом *од*. А тај је генитив очевидно аблативног карактера

У соби се ништа не виђаше од дима (Л. Лазаревић, Целокупна дела, 144). — Већ не зна од љубави куда удара (Исто, 223). — Учителу се окреће школа од чуда (М. Глишић, Целокупна дела I, 139). — Радош посустао од бежања (Исто, 250). Умало није пресвисла од сѝраха (Исто 5, 169). — Очи ми сјевнуше од узбуђења (П. Кочић, Цјелокупна дјела I, 65). — Деца од радосѝи зајецаше (Исто, 176). — Загрли ме од велике радосѝи (Исто, 257). — Августин је много патио од главобоље (Матош). — Лице им је било гараво од сунца (В. Назор). — Све је око њега крепавало од врућине (И. Дончевић). — Од ове ране и дан данас јавно биљежништво силно болује (Мјесечник, 1926). — Без прекида изгара од жеље за опћекорисним радом (Печат, 1939). — Од силног узбуђења није чуо те речи (разг.)

б) У служби означавања узрока употребљавају се и други неки предлози с генитивом, најчешће, дакако, с друкчијим нијансама значења, али каткад и као потпун синоним предлогу од с истим падежним обликом. Када су то прави синоними — то се може утврдити поређењем посебних нијанси узрочних значења генитива с тим другим предлозима и с предлогом од. У генитиву уз који стоји овај последњи предлог долази име и појам узрока што се налази у неком конкретном предмету који представља сметњу, препреку ономе што се казује управним глаголом, као у првом од горе наведених примера (из Л. Лазаревића), у Кочићеву примеру: *Крвови се једва расѝознају од зелених шљивика* (Цјел. дјела, 67) — у примеру В. Караѝића: *На Ниш ваљда не смедне ударѝији од Хафис-ѝаше*¹ или у примерима из разговорног језика: *Нишѝа се није чуло од велике галаме, На мосѝи нису смели од неѝријаѝељске сѝраже, Улицом се не може ѝроћи од великог блаѝа* и сл.

в) Сметњу ономе што се означава управним глаголом, који је увек одричан, може чинити и какво стање субјекта, као у по-

¹ Овај пример смо узели из расправе Д. Гортан, *Падежне узрочне конструкције код Вука* (Јужнословенски филолог XXVI, стр. 442), у коме је учињен покушај да се разграниче нијансе значења међу појединим предлошко-падежним везама за означавање узрока и с доста успеха. Али треба нагласити да је у њему одвећ широк опсег дат узрочним значењима генитива с предлогом од.

следњем примеру из претходног става. А уопште се у служби означавања узрока најчешће употребљава предлог *од* с обликом генитива од имена појма властитог стања, расположења, осећања, или активности субјекта управног глагола, као у већини горе наведених примера, а и од општинских околности у којима се субјекат налази, као у примерима из В. Назора (*Лице им је било гараво о д с у н ц а*), рецимо, и И. Дончевића (*Све је око њега крејавало од в р у ћ и н е*). В.ћ је ралије¹ сасвим тачно констатовано да се процес (само није срећно рећи „радња“ јер је то спонтана манифестација стања) означен управним глаголом конструкције с предлогом *од* у служби казивања узрока — врши сам од себе, без зависности од вољног импулса. Али баш у овим случајевима с тим предлогом уз генитив у функцији зависног члана синтагме, где између појма узрока и манифестације која се казује управним чланом — постоји стање (такви су случајеви доста чести), и та манифестација се не врши директно без икаквог посредника. Тачно је, с друге стране, да у примерима с истом узрочном конструкцијом типа: *Гуши се од суза* имамо јављање глаголом означеног процеса без икаквог посредника између његова изазивача и самога процеса. Али онда то више и није прави узрок, него, како кажемо, директни изазивач процеса о коме се говори у наредном ставу и који је више субјекат него узрок процеса; *сузе*, хтели смо рећи, више гуше онога код кога изазивају гушење него што су узрок тога гушења; исп. стих: *О, како ће жалит!* — *Гле, с у з е м е г у ш е* (М. Ракић, Долап, стих 17).

А што је још важније, не може се говорити о томе да је и до најновијег времена у српскохрватском језику доследно спроведена „нова репатриција у погледу употребе *од*, *из* и *због*“ (мисли се у узрочном значењу). И пример из Јанка Веселиновића: *Ви знајте . . . да се нисам оженио од љубави* (с управним глаголом што значи вољну акцију и од њега завис. оном узрочном одредбом с предлогом *од*) ни по чему се и нигде код нас не осећа као застарео. С друге стране, у њему имамо потврду да нешто чешћа

¹ У томе опет недавном покушају да се утврде границе међу нијансама узрочног значења предлошко-генитивних веза, изнетог у чланку М. Ивић: *Узрочне конструкције с предлозима због, од, из* (Наш језик, кв. V н. с., 186—194), има лепих и тачних запажања, посебно у вези с предлогом *од*.

таква употреба генитива с предлогом од код писаца из наших културних центара на западу није необична ни у источним областима. А осим тога, и на западу, код Хрвата, ту је сасвим обична конструкција с предлогом из. У потврду за то навешћемо пример из Веселиновићева савременика, хрватског књижевника Ј. Козарца: *Данас се нико не узима из љубави* (Мртви капитали, 70).

г) Предлошко-падежна веза за одређивање узрока вољне, организоване радње којој је подстрек у особини, стању, расположењу или осећању субјектову, као и у околностима у којима се субјекат налази, означава се генитивом с једним другим предлогом, а наиме с предлогом из: *Не каза оцу из сѝраха, а Аници из гордосѝи* (Л. Лазаревић, Целокупна дела, 429). — *Винко је нешѝо из обијесѝи, а нешѝо из сѝраха настѝојао да насамари Лују* (Ј. Козарац, Мртви капитали, 117). *Једно другоме из зависѝи ломе враѝи* (В. Петровић, Варљиво пролеће, 229). — *Из дуга времена изиђем и сѝанем шейѝи* (Л. Лазаревић, Целокупна дела, 249). Међ, тим, предлог од с генитивом имена тих истих момената употребљава се за означавање узрока невољних процеса; каже се да *глава боли од јада*, да се *од срамоѝе не може живети*, да се *ѝаѝи од главобоље*, да се *изгара од жудње за нечим*, да се *цркава од мукe*, да се *умире од сѝраха*, да се *од узбуђења ништа не чује*, да се *болује од чежње за живоѝом*, да се *црвени од срамоѝе*, да се *ѝревија од болова* итд. У првом случају управни су глаголи по роду активни, а у другоме — медијални. Али се предлошко-падежна веза генитива с предлогом од употребљава за означавање узрока и свесних, организованих радњи, које се означавају активним глаголима, као у примерима: *Загрли ме од велике радосѝи* (П. Кочић, Целокупна дјела I, 257). *Обуче се од ђаволсѝи ва у девојачке хаљине* (Вук Караѝић, Први и други устанак, 239). — *Па су дању на лејом времену од бесѝослице крчили и садили шљиве* (Исто, 343). — И овде се управо посебна значења предлога од и предлога из највише приближавају међу собом тако да каткад нестаје сваке разлике међу њима, и синтагме с њима су прави синоними, те је сасвим свеједно да ли ће се рећи: *Из дуга времена изиђем и сѝанем шейѝи*, како је то рекао Л. Лазаревић у горе наведеном примеру и *Од дуга времена изађем и сѝанем шейѝи*, као што би се у примеру Ј.

Козарца: *Винко је нешто из обесџи, а нешто из сџираха* настијао да насамари Лују — везе: из обесџи и из сџираха могле заменити везама генитива с предлогом *од*, а да се значење онога што се њим каже ниуколико не измени.

11. Идентична је по функцији а врло сродна и по значењу с везом предлога *од* с генитивом за узрок иста ова предлошко-генитивска веза за означавање изазивача радње и стања, односно расположења. Ти изазивачи чије име стоји у генитиву уз који долази предлог *од* на изврстан су начин, по смислу мислим, и субјекти, али не никад наравно и граматички субјекти. Тако кад анализирамо оно што се говори у реченицама:

Ја стрепим *од оних очију* (Л. Лазаревић, Целокупна дела, 70). — Да те ухвати страх *од согуљаге* (Исто, 79). — Нема вајде ни *од њроше* ни *од лишије* (М. Глишић, Целокупна дела I, 169). — Не можеш живети *од газда-Раке* (Исто, 11). — Љепота је мирис *од ког* боли глава (Т. Ујевић). — Горе над њим под је грмео *од ногу* (И. Горан Ковачић). — Чуо си *од људи* (П. Кочић, Целокупна дјела I, 28). — Паде *од душманске руке* (Исто, 292). — Њени таласи поруменеће *од крви* два најпросвећенија народа (Љ. Ненадовић, Писма из Немачке, 162). — *Од сваке љаве косе и од сваког вејра* трзао сам се (В. Петровић, Варљиво пролеће, 121) —

јасно видимо да стрепњу (у првом примеру) изазивају оне очи, а да је душманска рука (у једном од следећих) учинила да онај о коме је реч падне, да су појмови с именом у генитиву с предлогом *од* изазвали стање односно радњу која се глаголом износи, да та радња од њих потиче. Али то ипак још нису субјекти, граматички, наравно, ни у једном таквом случају, а по смислу то у једним случајевима сличне врсте могу бити. Ако то још и нису у примерима какви су досад наведени у којима се износи да је појам с именом у генитиву учинио да се деси оно што се десило, да настане стање или расположење о каквоме се говори, — у другима ће то по смислу бити субјекти. Поготову то јесу у пасивним реченицама, у којима је граматички субјекат — стварни предмет на коме се врши глаголска радња, а вршилац радње добива облик генитива уз који стоји предлог *од*:

Уђоше у механу с чађавим зидовима и од мува упуљваним сахатом (Л. Лазаревић, Целокупна дела, 203). — Од шебе се и матор човек има чему научити (Исто, 114). — Напутак, писан од самог Сјарчевића, има своју нијансу (Нехајев). — Ипак вам препоручам да се дадете прегледати од лијечника (И. Дончевић). — Јадне госпођице исцијеђене од свога заната (Исти). — Ципеле им се оквасише од шешке росе (Бр. Ћосић, Покошено поље, 52). — Чаробничине тамнозелене очи замуће се од суза (Стј. Крешић, превод). — Од калуђера сам се научио прислушкивати (П. Кочић, Целокупна дјела I, 95). — Препала сам се мало од гарова (Исто, 22). — Њива се угиба од рода (Исто, 14).

Овде и не треба доказивати да су сахат упуљвале мухе (први пример); да ти и матора човека имаш чему научити (други), да је напутак писао сам С т а р ч е в и ћ (трећи); да је занат исцедио госпођице (пети); да су онога ко говори (у осмом примеру) калуђери научили прислушкивати и да р о д, најзад, угиба њиву.

Истина, у овом последњем примеру, род се може схватити и као узрок, па и као средство за угибање њиве. А од наведених појам у генитиву уз који стоји предлог од одређеније се осећа као средство којим се вршило, односно помоћу којег се вршило или извршило, оно што се казује дотичним глаголом у два претпоследња примера (ципеле су сквашене тешком росом, а тамнозелене очи су се замутиле с у з а м а)¹. А главно је да су у свим случајевима овде у облику генитива уз који иде предлог од употребљени појмови изазивачи онога што се казује у реченици и да се у свима њима везом генитива с предлогом од означава потицање од нечега, тј. да у свима њима имамо аблативни генитив. И овде се као и другде тим обликом казује да радња, стање или расположење потиче од појма с именом у томе падежу.

12. Потребно је истаћи да одвајање које се означава обликом генитива (аблативног) није само одвајање, уклањање неког другог појма од појма с именом у генитиву, него се, и обрнуто, и

¹ Подробније разграничење између субјективних функција и функција средства дали смо у расправи Један њрилог синтакси српскохрватског језика. Зборник у част А. Белића (1937), 307—315.

тај појам одваја од чега другог: *Вујка се најјуре добро обрису о д суза* (Л. Лазаревић, Целокупна дела, 393). — *Обрису се о д воде којом су га љоливали* (Исто, 246). — *Рече бришући браду од ћевајчића и бибера* (М. Глишић, Целокупна дела, 146). Главно је само да треба означити кидане везе, растављање једног од другог појма, и то ће, дакако, условити употребу овог аблативног облика.

13. а) Слично одвајање појма једног од другог означава се и у њихову поређењу када се истиче неједнакост међу њима. Та се неједнакост исказује или стављањем везника *него* међу именима појмова који се пореде или употребом предлога *од* с генитивом имена појма на нижем ступњу, од којег и почиње оно за шта је неко или нешто изнад тога појма, па то и захтева употребу ове аблативне предлошко-падежне везе да се њомзначи одакле полази тај виши ступањ:

Увек осорљив, хладан, гори *од љуђина* (Л. Лазаревић, Целокупна дела, 72). — Једва је знао што више *од онога* што је деци говорио (Исто, 118). — Рече да нема *од њега* паметнијега (М. Глишић, Целокупна дела I, 77). — Паја је био бољи *од многих његових колега* (Исто, 159). — Он је већ више *од године* дана сам извојевао (Ј. Турић). — Црњи *од олује* низ море причиња облак олују носећи силну (Маретић-Ившић, превод Хомера). — То ми је било *од свега* најдраже (Стј. Крешић, превод). — Држим да ове сматрате бољима *од ваших* (Исти). — Оне више воле пушке *од људи* (В. Петровић, Варљиво пролеће, 73). — Само сазнање је мало више *од ништа* (Вј. Калев).

б) А не само као допуна компаративу, односно суперлативу придева или прилога него се генитив с предлогом *од* употребљава уз било коју реч или израз компаративног значења да одреди одакле почиње разлика: *Госиода се досија разликовала о д љросиог народа* (Вук, Ковчежић). — *Овај је учииел сасвим нешто друго о д љређашнег* (Л. Лазаревић, Целокупна дела, 133).

За поређење се у српскохрватском језику у прошлости употребљавао аблативни генитив и без предлога *од*. За њега Ђ.

Даничић (у својој Синтакси, стр. 130 и 131) из најстаријих наших писаца, па из писаца средњег доба (дубровачких и босанских) наводи више примера, између којих и: *Јашу коње већ ра брже* (Гундулић). — *Твоју крејкост сунца белу* (Ђорђевић). — *Сунчанице сунца дража* (Исти). — *Оштрији мача* (Посиловић), затим из П. П. Његоша: *Љејша сунца, зоре и мјесеца* (Г. вијенац). — *Нађено је драже негубљена* (Исто). — А позната је ова особина и у стиховима И. Мажуранића: *Тад он негда љући гује љуће, мал' не зеца йлашљивије клеца* (Смрт Смаил-аге Ченгића). И раније, углавном у стиховима, а поготову је такав генитив за компарацију у наша два наведена класична песника (новијег времена) у употреби искључиво у стиховима, па се поставља питање колика је његова синтаксичка вредност. А још је од већег значаја што га не налазимо у савременом језику, ни код књижевника, а, колико нам је познато, нема га ни у народним говорима.

И овај компаративни генитив и онај с предлогом *од*, какав је данас једино у употреби, типична је допуна компаративу (или суперлативу) придева или прилога, а заједно с њима — одредба било именице, било неке такође одредбене речи.

14. а) Генитив с предлогом *од* употребљава се у функцији одредбе и као атрибут уз именицу одређујући је, између осталог, и по месту одакле је неко, тј. одакле, из којег места потиче: *Симеун Пејић ђак од манасиџира Гомјенице* (П. Кочић, Цјелокупна дјела I, 89). — *Он је йојомак од Змијања Рајка* (Исто, 321). Оваквих атрибутских одредаба, претежно као саставних делова неког личног имена, имамо више у народним песмама: *Порча од Авале, Реља од Пазара, Од Прилеја Марко, Милош од Поцерја, Од Задра Тодор, Здраво да си, Сйрахињићу бане, од малене Бањске крај Косова* итд.

У данашњем језику, ни разговорном, ни у језику писаца нема, тако рећи, атрибута личних имена те врсте. Мислимо таквих у којима је генитив с предлогом *од* постао саставни део њихов. Овамо наравно не иду случајеви у којима се означава из кога краја је неко, као у примеру: *Нашиао је кроз Вукановиће један сељак од Какња* (Р. Чолаковић, Сусрети и сјећања), где *од Какња* значи из *какањског краја*.

б) Нарочито су обични атрибути заједничких именица у облику генитива с предлогом *од*, какве имамо у примерима:

Књижевник *од заната* мора рачунати с читаоцем (Ма-тош). — Ове . . . приповетке одају писца *од шаленџа* (Ј. Скерлић, Писци и књиге III, 117). — Хетере су очевидно биле више жене *од књижевности и науке* (Ј. Дучић, Сабрана дела V, 77). — Отишао је у Париз, где га људи *од науке* сјајно примише (Базала). — У њему се гоне човјек *од замаха* и човјек интелекта (Књижевна република). — Ви сте човек *од укуса* и *знања* (М. Грол, превод). — Било је туда људи *од њера* (Нехајев). — Човек *од духа* који шиба мане свога времена (Република). — Изигравају људе *од укуса* и *знања* (Бошњак-Филиповић, Антологија) и сл. —

где име у генитиву означава оно по чему се одликује, за шта је, тако рећи, створен, или чему је привржен појам самосталне речи коју дотична предлошко-генитивна веза одређује.

Самостална реч и на неколико других начина може бити у вези с појмом чије име стоји у генитиву с предлогом *од*, па да та веза врши функцију атрибута, као у примерима: *Ти си момчић од ока* (Назор) у коме *од ока* значи *на очит*, леп по изгледу; или у реченици: *Са зебњом и страховањем сјећа се дјетишта од сисе* (И. Ђипико, Са острва, 203), где *од сисе* значи *на сиси*, које си ше; *ишнице од велике реи кост* и (Љ. Ненадовић, Писма из Немачке, 150) — јесу одвећ ретке птице итд.

Атрибутске функције, затим, имамо и у синтаксичкој вези предлога *од* с бројевима и непроменљивим изразима:

Ова мала државица *од милион* и *по душа* прода на страну . . . (Љ. Ненадовић, Писма из Италије, 146). — Не остаде крста *од три ирста* (П. П. Његош, Горски вијенац, стих 24). — Црномањаста жена *од четрдесет* и *шест* и дјевојка *од двадесет* и *двје године* (Вј. Новак). — Сух и лијеп војник *од којих четрдесет година* (Стј. Крањчевић, превод). — Летио је у висини *од хиљаду метара* (Фелдман). — Молим вас да ми опростите на замјеркама *од малојрије* (Стј. Кршић, превод). — Он је свакако био човјек *од њедесет година* (М. Беговић). —

г) А како је у њима појам означен управном речју намењен појму с именом у генитиву и унеколико још чува аблативно значење, — функција атрибушке одредбе знатно претеже у примерима типа :

Пронашли су да је кинин лек *од грознице* (Љ. Ненадовић, Писма из Немачке, 10). — Нађоше неку сандучину *од есиаја* (М. Глишић, Целокупна дела I, 259). — Смејао се поповој молитви *од града* (Исто, 143). — Кнежев лекар преписа му неки лек *од меланхолије* (Л. Кнежевић, превод). — Бјеше часак *од њочинка* (Назор). — Оно је неки запис *од урока* шта ли (Нова књижевност 1946, 12/516); трава *од жучи*, серум *од змијина уједа*. — Већ ти кради кључе *од ризница*, / Ја ћу красти кључе *од арова* (нар. песма)¹.

Сасвим је разумљиво — почнимо с објашњењем последњег примера — што се за одредбу кључева када нису били у вратима ризница, односно арова, већ одвојени од њих, — употребљавао аблативни генитив, генитив с предлогом *од*, као знак те одвојености. Разумљиво је и што се за сандук у коме је био шећер када га у њему више нема, када је, дакле, веза између појма шећера и појма сандука раскинута, такође употребљава генитив с предлогом *од*. У време када се један предмет прави, када се припрема за употребу у вези с неким другим предметом, пре него се с њим споји, — онда је први предмет намењен за други: *кинин је лек за грозницу*, *зайис се сиравао (некад) за урок*, *шрава је за жуч*, *серум за змијин ујед* итд. Када се посматра одвојен од другога, за први предмет се опет оправдано говорило, и говори се, да је од другог предмета.

д) Не, истина, у функцији атрибута, али такође придевски (у служби придева у предикату) употребљава се генитив с предлогом *од* и у примерима какви су:

Везе железницом . . . ће и доцније остати *од значаја* за наше западне крајеве (Ј. Цвијић, Говори и чланци I, 211). —

¹ Т. Маретић није у праву када у Рјечнику Југославенске академије за овај и неке сличне примере сматра да су добивени под романским утицајем. На ово је тачно указано у књ. VII Нашег језика (1940), стр. 227/228), али се, и ту, опет без довољно оправдања, појава сличних конструкција с предлогом у српскохрватском језику објашњава аналогijом.

Инвалидско питање је од *еминентне важности* (Мјесечник, 1926). — Њихов опис неће бити од *досаде* (М. Петровић, Кроз поларну област, 203). — Додир са земљом као да му је био од *пошребе* (Назор). — Је ли наша народна одбрана била од *користи* држави (Стј. Крањчевић, превод). — Ја сам управо пресрећан кад могу кому бити од *помоћи* (Исто). — За историјску је дјелатност од *ирвенсивене важности* (Бошњак—Филиповић, Антологија) и њима слични.

Сасвим без мотивисаности аблативног значења, и без падежног значења казивања односа уопште, ова се веза предлога од с обликом генитива именица: *значај, важности, вредности, користи, помоћ, пошреба* и сл., како и извори којима је потврђујемо кажу, врло често употребљава и у данашњем језику.

ђ) Придевски се, дакако, у истој функцији употребљава и квалитативни генитив с предлогом од: *Од исте боје му је био и дуги брк* (Б. Атанацковић, Два идола, 7). — *Ниједног кончића нема од друге боје* (Љ. Ненадовић, Писма из Немачке, 160), за који се може рећи да представља потпун синтаксички синоним квалитативном генитиву без предлога, тамо, наравно, где се употребљава. А ваља нагласити да његова употреба, иако обична, није толико широка колико употреба квалитативног генитива без предлога, нити сваки квалитативни генитив ни изблиза има своју опозицију у облику таквог генитива с предлогом од.

15. За генитив порекла с предлогом од, који се такође придевски (и у функцији атрибута и у функцији придевског дела предиката), употребљава, — може се рећи да је синоним с обликом овога падежа без предлога. То потврђују примери уз које стоји предлог:

Па запита друге цареве од *друге вере* (С. Сремац, Поп Ћира и поп Спира, 123). — И у свим пећинама има наноса и то од *разнога њорекла* (Ј. Жујовић, Камено доба, 50). — Био је човек од *сиромашна рода* (Љ. Недић, превод). — Ковъ беше од *оне кржљаве арайске расе* (Л. Лазаревић, Целокупна дела 317). — А кад је који од *нашег закона* . . . — *мука жива* (П. Кочић, Целокупна дјела I, 122). — Имао је два пса од *мламеније расе* грофице Естерхази (В. Петровић, Варљиво пролеће, 48) —

у којима би у истој функцији могао бити употребљен и обичан генитив порекла без предлога, какав имамо у примерима типа: *Хайси све што је наше вјере и закона* (П. Кочић, Цјелокупна дјела I, 336). Само ваља истаћи да генитив порекла без предлога, као врста квалитативног генитива, не може бити од једне речи, од именице без икакве одредбе уз њу. А генитив порекла с предлогом од обичан је и од саме именице, као у примеру: *Од соја је, знаш* (П. Кочић, Цјелокупна дјела, 41). Исто је тако потребно нагласити да се овај генитив с предлогом од употребљава када се осећа потреба да се нарочито истакне његов аблативни карактер, па се зато у примерима: *Али се њоносим ја од оца чеси и ња да сам* (Маретић-Ившић, превод Хомера), *Ја сам од њлемена Босанчића* (П. Кочић, Цјелокупна дјела I, 367) и сл. — предлошко-генитивна веза без промене смисла ипак не би могла заменити генитивом без предлога.

16. О генитиву материје, за који се у школским граматицама дају примери из народних песама, као: *Гране су јој дробнога бисера. — Стирук му међу дрва шимширова. — Дај ми, секо, клубук сви ле беле* и сл., — с правом се каже да се у новијем језику, ни у књижевности ни у народним говорима, не употребљава без предлога. Међутим, генитив материје с предлогом од врло је обичан у придевској функцији:

Не бих код њега поручио бачву па да су јој и дуге и данца сва од *злаша* (С. Сремац, Приповетка IV, 39). — Прозори тих ћелија (су) од *сјецијалног сѝакла* (Матош). — Држи декорације на јастучићу од *коже* (Фелдман). — И прима поглед светаца од *злаша* (Т. Ујевић). — С наслоњеним ногама на заслону од *камена* (Стј. Крешћ, превод). — Изазива том повременом топничком ватром иза завјеса од *магле* (И. Дончевић). — Рушила се попут куле од *караша* (Стј. Крањчевић, превод). — Тек је Алиса на његов сандук послала дивну киту од *белих ружа* (В. Петровић, Варљиво пролеће, 119). — Замишљају је као створ са срцем од *камена* (Рад).

17. Генитив материје такође, истина фигуративно употребљен, имамо и у примерима: *И ја сам сав од среће, од њрози рне среће* (Печат 1939). — *И избаци једно „о“ дуго, високо,*

јако, све од једног комада (Назор). — Од *ше њвоје* у људности и саковаџи ћу њи име (Богдановић, превод). — Ако *џи ѡреба* румена ружа, мораџи је *сѡвориџи* од глазбеног *џјева* (Стј. Крешић, превод).

17. У прва два примера генитив с предлогом *од* употребљен је у придевској функцији, а у друга два — у функцији неправог објекта. У овој последњој функцији често се и иначе употребљава ова предлошко-генитивна веза, као у случајевима:

Његове огромне руке сплетене (су) *од свијеџлих ѡракова* (Беловић). — Кроз рану што пече пијем и беснено градим кулу *од караџа* (Полић). — Не правите *од јела* култ (Стј. Крањчевић, превод). — Стари би Витал шутеџи опанке крпао или плео наскоро *од сѡрњака* (Бертић). — Изиџи ће још наскоро *од њих* добри стријелци (Ст. Крешић, превод). — Јер син лукавца Крона *од змије* учини камен (Маретић-Ившић, превод Хомера).

Овومه је врло близак генитив с предлогом *од* за означавање службене дужности, звања или положаја с којег се неко помера напред, унапређује: *Овај аванзман од десе ѡника на засѡвника господину . . . неће биџи ѡвоџи* (Фелдман). — *Његово унаџређење од ка џе ѡана I класе за мајора све нас је обрадовало* (разг.)

С аблативним генитивима којима се казује да је нешто начињено од онога што је означено именом у генитиву додирује се, и функцијом својом и значењем, иста ова предлошко-генитивска веза у случајевима где се њом казује да је нешто постало од појма с именом у генитиву, да се нешто десило с њим:

Ко зна шта би било *од хриџћанске вере . . .* (Љ. Не-надовић, Писма из Италије, 122). — Па шта ћемо, Боже, *од дуга времена* (П. Адамов, На селу и прелу, 7). — Трипче изиђе из куће . . . да види шта му је било *од жене* (П. Поповић, Из књижевности, 88). — А шта је *од оца?* (И. Ђипико, За крухом, 7). — Шта би било *од дисциплине* када би сваки од нас мислио да је Леџин? (О. Давичо, Песма, 28). — Прави спрдњу *од арисѡокрайске ѡиранџе* (Матош). — Она пусти овце да раде *од ње* шта им је драго (Ђ. Сијарић, Зелен прстен на води, 47).

Занимљиво је указати да се у истим оваквим реченицама у истој функцији с овом, очевидно аблативном, предлошко-падежном везом употребљава и падеж заједнице, инструментал с предлогом *с(а)*. Доиста би се у свим овим реченицама могла употребити ова друга предлошко-падежна веза, а да се њена садржина ниуколико не промени, као што бисмо у примерима: *А шћа ћемо с вашом сиварју?* (разг.). — *Шћа је с оним нашим Срећковићем?* (И. Андрић, Госпођица, 180). — место инструментала с предлогом *с(а)* могли употребити генитив с предлогом *од*. Ипак се на основу тога не може тврдити да су значења ових двеју предлошко-падежних веза, значење аблативно и значење социјативно, сродна међу собом, иако сваку од тих веза сопствено значење оправдава у истој реченичкој функцији, у функцији даљег објекта.

18. Када наведемо пример: *Од сваког љања мисле да је хајдук* (П. Кочић, Целокупна дјела I, 36) и напореда с њим узмемо нешто друкчију реченицу са суштински истом смисаоном садржином: *Од сваког љања виде хајдука*, биће нам јасно да између оваквих примера и оних из претпоследњег става, у којима реченице с генитивом и предлогом *од* значе *начиниши шћо од чега* — нема велике разлике. И ови овде управо значе начинити што од чега, али само фигуративно, тј. у својој уобразиљи.

19. Обични су и доста чести примери и тзв. експликативног генитива с предлогом *од*:

О појасу му виси вашар *од шоболаца* (М. Глишић, Целокупна дела I, 89). — Запалише брдо *од шамјана* (Исто, 71). — Нећу вам причати трку и урнебес *од љојова* (Л. Лазаревић, Целокупна дела, 111). — Читав облак *од воде* сасу на њ (Исто, 44). — Крпа? Крпа *од човека* (И. Дончевић). — Ху, несрећо *од дјеишћа!* (Б. Ђопић).

У њима се износи да је, наравно по субјективној оцени, од појма с именом у генитиву постало оно што значи управна реч, да управо лице које говори види, односно осећа, појам с именом у генитиву — као оно што означава основна реч: *шоболице*, онај ко говори, (у првом примеру) види, односно осећа као *вашар*; *шамјан* (у другом) као *брдо*; *љојове* (у трећем) као *трку и урнебес*, *воду* (у четвртном) као *облак*; *човека* (у петом) као *крпу*

и *деише* (у шестом примеру) као *н е с р е ћ у*. Иза реченога нам је јасан аблативни карактер предлошко-падежне везе и у оваквим синтагмама. А више не може бити никакве сумње да је у свему истог карактера експликативни генитив без предлога, на који је, као мало необичан, скренуо пажњу М. Лалевић у чланку *Још један генитив* (Гласник Југословенског професорског друштва (књ. XVI, 10, стр. 926—929). Исти, у ствари, експликативни генитив без предлога имамо у примеру: *Није била шала најезаји за овом рјом з в о н а н и з о н е њ р о д о л и* (Ст. М. Љубиша, Цјелокупна дјела I, 288), који је Лалевићу пао у очи, и с којим је идентичан пример А. Шено: *Навинуше лукове и дажд с њ р и ј е л а з а л е ј и с е у ш у м у* (Селјачка буна, 21), као и примери М. Лалића *С о н е с њ р а н е с е њ о ј а в љ у ј е њ р а м е н г л а с а* (Лелејска гора, 26), *П р е г а з и л и с м о ј е з е р ц е л и в а д е и к р о з о њ в о р е н е к а њ и ц е у њ а л и у њ в р љ а в у с м р ч е в е ш у м е* (Исто, 44) и *П о н о в о с е з г у с н у л а з е л е н а м а г л а ш у м е* (Исто, 44). Потребно је ипак истаћи да је овакав експликативни генитив без предлога, како нам то и извори из којих смо навели примере, кажу — унеколико дијалекатског карактера, али је својствен и песничком језику. А у свакодневном је језику врло распрострањен исто такав генитив, само с предлогом *од*, за који смо навели примере које смо нашли и које налазимо код писаца из свих наших крајева.

Иако у овим последњим примерима генитива с предлогом *од* имамо типичне именичке синтагме, у њима је ова предлошко-падежна веза граматички допунског а не одредбеног карактера. А уколико су то по смислу, као што и јесу, одредбене синтаксичке целине, у њима функцију одредбе имају управне речи, јер оне објашњавају појам с именом у генитиву, али — да поновимо — то само по смислу; тоболци су, по смислу, у гледању онога што му се такви чине, читав вашар, тамјан је брдо, попови — трка и урнебес, вода — читав облак, човек — крпа, а дете — несрећа.

20. Сасвим су друкчији, и много одређенији, и синтагматска функција и значење везе предлога *од* с генитивом у примерима типа: *Шта би могло друго и бићи кад си човек сав о д њ р а в д е и ј у н а ш њ в а* (П. Кочић, Цјелокупна дјела I, 229). — *Кажу нам шњогод о д с њ а р и н е* (Исто, 361). — *Осњаје широка сњоја о д о ј а н а к а* (Л. Лазаревић, Целокупна дела, 139). — *Јави се он за моју сестру о д њ е њ к е* (Исто, 310). — *Десио се кайешану*

браћ од ујака (М. Глишић, Целокупна дела I, 122). — *Као што . . . гони њас у њланци од кошуће лане* (Мартић-Ившић, превод Хомера). — *Ја сам сваки час њокушавао да кроз дим од дувана њрочићам штогод* (М. Глишић, Целокупна дела I, 300). — *Тојлоша од њећи бацаше га у неки зановљив сан* (Исто, 426). — *Трејери блиједо-модра свјејлостѝ од уздрх њалих зрака* (П. Кочић, Цјелокупна дјела I, 268). — *Зайрејери свјејлостѝ од свијеће* (Исто, 210). — *Нигде зрака ни даха од живоѝа* (Исто, 332). — *Чуѝе зайовесѝ од кмеѝа* (М. Глишић, Целокупна дела I, 21).

21. а) У свим овим примерима није подједнако мотивисан изразито аблативни генитив, а у свима њима је његова одредбена придевска служба несумњива. Док је у неким случајевима (најпотпуније у првом примеру) падежно значење потпуно ишчезло, јер се њим не показује никакав однос, — у другима се, према функцији, одредбени карактер генитива с предлогом од меша с допунским. У свима се ипак још осећа аблативни однос потицања управног појма од појма у генитиву. Осећа се, наиме, да стопа потиче од опанака, да је брат рођен од ујака, а лане од коштуе, да се дим јавља од дувана, да топлота потиче од пећи итд.

А као што се мешају функције, тако исто се у последњим примерима овде мешају и значења генитива с предлогом од. Поред тога што је у њима аблативни карактер несумњив, генитиви с предлогом од су и посесивни у исто време (*зайовесѝ од кмеѝа* је кметова заповест, а тако исто је и *дах од живоѝа* дах који припада животу; *свјејлостѝ од свијеће* — светлост коју пушта свећа, која, дакле, припада свећи итд.).

Још је изразитији посесивни карактер генитива у примерима типа: *Муж није гостодар од своје жене, ни оѝац од кћери, ни браћ од сесѝре* (Вук Караѝић, Историјски и етнографски списи, 10). — *Милан Обреновић био је сѝарешина од на(х)ије Рудничке* (Исто, 72). — *Кайеѝан од ѝе дађе звао се Нейѝун* (Љ. Ненадовић, Писма из Немачке, 35). — *Нисам ли ја газда од свог имена* (Д. Радић, 43). — *О болесници од сѝана . . . | Смрѝи чуци на ѝрагу, извана* (Т. Ујевић). — *Владика ме зовну ѝрозору од кола* (Љ. Ненадовић, Писма из Италије, 149). — *Бакош не ѝрѝи мириса*

од *шелеће* коже (Матош). — Обађоше улице од којих су *шријемови* били накићени гирландама (Назор). — *Перица* је . . . онако раскалашно *шойио* *кајом* у угао од *иосиље* (В. Петровић, Варљиво пролеће, 222). — У *нејрилицы* *иоче* *и́рвршати* *ио* *и́йовима* од *хлача* (Дончевић).

б) Иако су случајеви какве имамо у првих пет примера већ ишчезли из савременог језика¹, — припадност делова, нарочито одвојивих делова, целинама врло се често означава управо генитивом с предлогом *од*. Свакако зато што је ту потребно означити и аблативну нијансу (одвојивости) њихова значења. Међутим, када је део нечега неодвојиво везан с појмом чији је део, а хоће да се каже да као део припада целини, име ове целине стоји у генитиву уз који се употребљава предлог *у*: *Слабе су очи у сџарца* (Л. Лазаревић, Целокупна дела, 185). — У *Милице* *дуге шреџавице* (Нар. песма)².

22. А посесивним генитивом с предлогом *од* означава се и припадност дела аутору, не само у случајевима када уз презиме стоји и име аутора (*Вели Јоже од Владимира Назора*, *Травничка хроника од Ива Андрића*) већ и када се употребљава само име или само презиме аутора: *Немањина биографија од Доменџијана*, *Вели Јоже од Назора*, *Травничка хроника од Андрића* итд.

23. По значењу глагола који се допуњавају генитивом с предлогом *од* ми каткад откривамо партитивно значење ове предлошко-падежне везе. Такво је, несумњиво, значење које она има у примерима типа: *Ја од Иџалије знам само Пизу* (М. Грол, превод) и *Мени честіо дарује ад свог језичка* (др М. Богдановић, превод), у којима је *од* с генитивом у ствари прави (а не даљи) објекат глагола *знаши* (у првом) и *даровати* (у другом примеру). А у свему такво је и значење у примерима нађеним код

¹ У расправи: *Језик у Вукову делу и савремени српскохрватски књижевни језик* (Јужнословенски филолог XXVI, 73—150), говорећи о таквим примерима генитива у Вукову језику, констатовали смо да их је у савременом језику већ истиснуо из употребе обичан посесивни генитив без предлога (стр. 117).

² О томе смо опширније говорили у расправи *Посесивне форме у српскохрватском језику* (Годишњак Скопског филозофског факултета IV 1, (1939—1940, стр. 45 и 46).

Т. Маретића: *Дајше нам од уља својега и Којије од ове воде, ојейи ће ожедњайи*¹.

24. Већ је спомињано да се каткад генитив и сам и с предлозима употребљава и у значењу другог којег зависног падежа. Овде ћемо указати на случајеве употребе генитива с предлогом од у таквом значењу — не само тамо где се може рећи да је та употреба дијалекатског карактера као у примерима: *Мико, брајше мој, ти се гријешии о да ме* (П. Кочић, Цјелокупна дјела I, 104) и *Не знам нишија од вола, дјеце ми моје* (Б. Ћопић, Пролом, 53), у којима је ова предлошко-генитивна веза употребљена са значењем акузатива или локатива с предлогом о (*гријешии се о мене и не знам нишија о вола*) него и у књижевном језику: *Жена му је њривржсена и зависи од њега* (Стј.Крешћић, превод). — *Гледали су брану од њродирања њучана* (Република 1946), опет с локативним значењем (у првом примеру) — *Зависи о њему и с дативним (у другом) — брану њродирања њучана*.

25. Тако исто у истим функцијама с другим падежним синтагмама употребљавају се синтагме с генитивом и предлогом од и у примерима:

Али је уза све то припомогао одупирању од млејачког њријиска (Мјесечник, 1926). — Биљежи као карактеристику ондашњих Енглеза одвратност од њрања хладном водом (Матош). — Према томе нисам ни имао потребе од чешагије (Б. Нушић, Аутобиографија, 334). — Ја сам само некакав врајји стручњак од шуме и дрвсја (Дончевић). — Зато је Наполеон увео потрошарину, и то најприје од соли, а онда и од жесјоких њића (Рад), —

у којима би по реду, како су примери навођени, синтаксички сасвим одговарале синтагме: с дативом (*њријомогао одупирању млејачком њријиску*); с дативом и предлогом *њрема* (*одврајиносј њрема њрања хладном водом*); с инструменталом и предлогом за (*нисам ни имао њотребе за чешагијом*); с акузативом и предлогом за (*сјфручњак за шуму и дрво*); с акузативом и предлогом на (*увео њотрошарину, најприје на соли*

¹ Gramatika i stilistika II, izd. Zagreb (1931), стр. 493.

на жесѣока ѿића). Али ако су све ово по функцији, синтаксички, дакле, синоними са наведеним синтагмама у којима је употребљен генитив с предлогом *од* — семантички, тј. по значењу ове се синтагме не слажу. Значење предлошко-падежне везе генитива с предлогом *од* остаје аблативно, а други падежи, употребљени у синтагмама с истом управном речју условљени су значењем намене (бар у овде наведеним случајевима). Напоредну употребу генитива с предлогом *од* и синтагме с другим неким падежом у допунској функцији допушта, дакле, вишерекцијски карактер њихових управних речи. И овде уосталом, као и у многим другим случајевима.

26. И најзад, треба обратити пажњу на употребу предлога *од* и уз непроменљиве речи, уз поједине изразе (за какву, уосталом, знају и други неки предлози). Ми смо говорећи нешто више о атрибутој служби генитива с предлогом *од*, између осталих, навели и примере: *од три ѿрѣта, од двадесет и двије године, од малоѿрије*, у којима је, како видимо, предлог *од* употребљен уз основне бројеве који се не мењају и уз прилог *малоѿрије*. Такву употребу имамо и у случајевима као што су: *Од неколико недеља нема никаквих новосѣи* (Јб. Ненадовић, Писма из Немачке, 67). — *Од неколико година ѿчели су ѿво ѿиѣи* (Писма о Црногорцима, 34). — *Нешѣо ѿи од јуѣ рос нисам добре воље* (М. Глишић, Целокупна дела I). Још је обичније данас: *од ѿре неколико недеља, од ѿре ѿолико година* итд. А уз ове случајеве треба навести и случај употребе предлога *од* уз облик акузатива мере, који се такав, у непромењеном облику, употребљава често и без обзира на рекцију управне речи као у примерима: *Лѣио је у висину од хиљаду мешара* (Фелдман). — *У Илије млада осѣа љуба, млада љуба од недељу дана* (нар. песма). — *Пуну боцу од лиѣ ру и ѿо* (разг.) итд.

М. Сѣевановић